

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α :

Τραῦμα: Νέες εξελίξεις στην ψυχανάλυση.
44° συνέδριο
της Διεθνούς Ψυχαναλυτικής Ένωσης

Συνέδριο τῶν γαλλόφωνων ψυχαναλυτῶν

Βιβλιοπαρουσίαση

Τραῦμα: Νέες εξελίξεις στην Ψυχανάλυση

44° Συνέδριο

Διεθνούς Ψυχαναλυτικής Ένωσης
Ρίο ντὲ Τζανέιρο, 28-31 Ἰουλίου 2005

Η εξέλιξη τῆς ἔννοιας τοῦ ψυχικοῦ τραυματισμοῦ εἶναι σύμφυτη μὲ τὴν ἱστορία τῆς ψυχανάλυσης. Ὁ Freud ἔθεσε τὶς βάσεις τῆς ψυχαναλυτικῆς πράξης μὲ τὴν διατύπωση τῆς «θεωρίας τῆς ἀποπλάνησης», ὅπου ἀναδεικνύεται ὁ σεξουαλικὸς χαρακτήρας τοῦ ψυχικοῦ τραυματισμοῦ.

Ἴσως δὲν εἶναι τυχαῖο, σὲ μιὰ ἐποχὴ προβληματισμοῦ γιὰ τὴ θέση, τὶς μορφὲς καὶ σίγουρα, κατὰ βάθος, γιὰ τὴ φύση τῆς ψυχαναλυτικῆς πράξης, στὸ πλαίσιο τοῦ σύγχρονου κόσμου, πού ἐπελέγη τὸ θέμα τοῦ τραυματισμοῦ γιὰ νὰ ἀπασχολήσει τὸ 44ο Συνέδριο τῆς Διεθνούς Ψυχαναλυτικῆς Ένωσης.

Κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ ἐν λόγῳ συνεδρίου, πολλὲς εἰσηγήσεις ἔμειναν στὸ πνεῦμα τῆς κλασικῆς κλινικῆς ψυχανάλυσης, ὅπως αὐτὴ στηρίζεται στὴ φροϋδικὴ θεωρία καὶ στὶς σύγχρονες προεκτάσεις τῆς.

Ταυτοχρόνως ἀρκετὲς εἰσηγήσεις καὶ συζητήσεις ἔθεσαν τὸ θέμα τῆς ἐνδεχόμενης ἀνάγκης στροφῆς τῆς ψυχανάλυσης πρὸς τὸ κοινωνικό, τὸ πολιτισμικό καὶ ἴσως καὶ τὸ ἱστορικό, μέσῳ τῆς ἀναφορᾶς τραυματισμῶν πού τοποθετοῦνται σὲ αὐτοὺς τοὺς χώρους καὶ οἱ ὁποῖοι θὰ μπορούσαν νὰ προσεγγιστοῦν μέσῳ τῆς δυνατότητας ἐπεξεργασίας

πού προσφέρει ἡ ψυχανάλυση. Θέματα τὰ ὁποῖα ἀπτονται καταστάσεων πού σχετίζονται μὲ τὴν τεχνητὴ γονιμοποίηση, τὴν ἐνδοοικογενειακὴ βία, τὴν κοινωνικὴ βία, τὸν κοινωνικὸ ἀποκλεισμό, τὴ φτώχεια, τὸ ρατσισμό, τὴ δικτατορία, τὰ βασανιστήρια, τὶς γενοκτονίες συγκροτοῦν πεδία τὰ ὁποῖα, κατὰ τὴ γνώμη ὀρισμένων ψυχαναλυτῶν, θὰ ἀπαιτοῦσαν μιὰ ἄλλου εἶδους ψυχανάλυση καὶ ὄχι τὴν κλασικὴ κλινικὴ ψυχανάλυση, γιὰ τὴν ὁποῖα διατυπώθηκαν ὀρισμένες ἀμφιβολίες ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἰκανότητά της νὰ διαχειριστῆ τὴν πολυπλοκότητα κλινικῶν φαινομένων πού σχετίζονται μὲ ραγδαῖες κοινωνικὲς ἀλλαγές καὶ ἱστορικὲς ἐξελίξεις. Τὸ ἐρώτημα ἐτέθη ἂν εἶναι στὸ ρόλο τῶν ψυχαναλυτικῶν θεσμῶν νὰ διαχειριστοῦν ὄχι μόνον τὴν ἀτομικὴ δυσπραγία ἀλλὰ καὶ ἱστορικὲς τραυματικὲς καταστάσεις, καὶ δὲν εἶναι τυχαῖο πού ἡ συζήτηση αὐτὴ ἔλαβε χώρα στὴ Βραζιλία, σὲ μιὰ χώρα τῆς Λατινικῆς Ἀμερικῆς, πού τόσο ὑπέφερε ἀπὸ τὴν ἐκτροπὴ τοῦ πολιτικοῦ.

Ἄμεσα συνδεδεμένο μὲ αὐτὴ τὴν προοπτικὴ, τῆς μετατόπισης τοῦ πεδίου ἐφαρμογῆς τῆς ψυχαναλυτικῆς πράξης, εἶναι καὶ τὸ ἐρώτημα τῆς ἐνδεχόμενης ἀναθεώρησης βασικῶν μεταψυχολογικῶν βάσεων τῆς ψυχανάλυσης. Τὸ τραυματικὸ ἀποτελεῖ μιὰ παραδειγματικὴ κλινικὴ ὄντοτητα πού θὰ ἐνθάρρυνε μιὰ τέτοια κατεύθυνση ἀφοῦ, σύμφωνα μὲ τὴ γνώμη κάποιων ψυχαναλυτῶν, ἀντιστοιχεῖ σὲ ἓνα βίωμα, σὲ ἓνα εἶδος ψυχικῆς ὀδύνης πού τοποθετεῖται πέραν τῶν κλινικῶν ὄντοτήτων τὶς ὁποῖες πραγματεύεται ἡ κλασικὴ κλινικὴ ψυχανάλυση.

Ἐνδεικτικὲς τοῦ περιεχομένου τῆς διεθνούς ψυχαναλυτικῆς συνάντησης τοῦ Ρίο εἶναι οἱ τέσσερις προδημοσιευμένες στὸ *International Journal of Psychoanalysis* (2005, 86) κύριες εἰσηγήσεις.

Ὁ THIERRY BOKANOWSKI παρουσίασε εἰσήγηση μὲ τίτλο «Παραλλαγές πάνω στὴν ἔννοια τοῦ τραυματισμοῦ. Τραυματισμός, τραυματικό, τραῦμα».

Ὁ εἰσηγητὴς κάνει ἀναδρομὴ στὴν ἐξέλιξη τῆς ἔννοιας τοῦ «τραυματισμοῦ» στὸ ἔργο τοῦ Freud, διακρίνοντας τρεῖς κομβικὲς φάσεις στὴν ἐξέλιξη τοῦ ὅρου, στὸ πλαίσιο τῆς φροϋδικῆς θεωρίας (1895-97, 1920, 1938). Ἀναφέρεται ἐπίσης στὰ κείμενα τοῦ Ferenczi πάνω στὸν τραυματισμὸ καὶ ἰδιαίτερα στὰ περισσότερο ὄψιμα στὴν ἐξέλιξη τῆς σκέψης του (1928-1933).

Ο Thierry Bokanowski διακρίνει τρεις παραλλαγές τραυματισμού, για τις οποίες χρησιμοποιεί τρεις διαφορετικούς όρους, με βάση την επίδραση που αυτός ασκεί επάνω στην ψυχική λειτουργία. Ο συγγραφέας συνοδεύει τη θεωρητική προσέγγιση με την παρουσίαση και κλινικού υλικού από την προσωπική του εργασία.

Προτείνει, έτσι, να χρησιμοποιηθεί ο όρος «τραυματισμός» για τραυματικές αποδιοργανώσεις οι οποίες αφορούν περισσότερο τη δευτερογενή διαδικασία και δεν διαταράσσουν τη μεξίξη των ένορμήσεων, όπως και δεν διακόπτουν τις αντικειμενότητες σχέσεις. Με άλλα λόγια, πρόκειται για σεξουαλικό τραυματισμό διφασικού τύπου, όπως ο Freud τον περιέγραψε στη «θεωρία της αποπλάνησης», κατά τη διάρκεια της πρώτης περιόδου (1895-97) της εξέλιξης της σκέψης του.

Από την πλευρά της, η έννοια «τραύμα», σύμφωνα με τον εισηγητή, αποδίδει ένα ψυχικό φαινόμενο το οποίο λαμβάνει χώρα σε μια πιο πρώιμη και πρωτόγονη φάση της ψυχοσεξουαλικής εξέλιξης και το οποίο μπορεί να διαταράξει τις ναρκισσιστικές επενδύσεις και την οργάνωση του Έγώ. Εμπλέκει ένα αντικείμενο το οποίο δεν μπορεί να απαντήσει με κατάλληλο τρόπο, είναι ανίκανο να περιέξει και να μεταβολίσει ακατέργαστες ψυχικές εκδηλώσεις, οδηγώντας το βρέφος σε πρωτόγονους μηχανισμούς άμυνας του τύπου του διχασμού, της άρνησης και της παθολογικής προβλητικής ταύτισης. Η εν λόγω παραλλαγή τραυματισμού αντιστοιχεί στο όψιμο χρονικά έργο τόσο του Freud (Ο άνθρωπος Μωυσής και η μονοθεϊστική θρησκεία, 1938), όσο και του Ferenczi.

Τέλος, η έννοια «τραυματικός» σχετίζεται και με τις δύο προηγούμενες παραλλαγές και χαρακτηρίζει ιδιαίτερα την οικονομική όψη του τραυματισμού, με την έννοια της μεγάλης ποσότητας ψυχικής ενέργειας που προσβάλλει ένα απροετοίμαστο ψυχικό όργανο, του οποίου δεν επαρκεί το αλεξιδιεγερτικό σύστημα. Η εν λόγω σύλληψη υπάγεται στη φροϋδική εξέλιξη που αντιπροσωπεύει το κείμενο Πέρα από την αρχή της ήδονης (1920).

Ο RAUL HARTKE παρουσίασε εισήγηση με τίτλο «Η βασική τραυματική θέση στην αναλυτική σχέση».

Ο συγγραφέας αρχικά διατρέχει ιστορικά την ψυχαναλυτική βιβλιογραφία, για να αναδείξει τα κύρια στοιχεία που χαρακτηρίζουν τη σύλληψη της έννοιας του τραύματος, σύμφωνα με τους κυριότερους θεωρητικούς της ψυχανάλυσης που ασχολήθηκαν με το θέμα.

Ξεκινά από τον Freud και την οικονομική διάσταση που αυτός έδωσε στον τραυματισμό, θεωρώντας ότι είναι κυρίως ένα ενδοψυχικό φαινόμενο κατά τη διάρκεια του οποίου ξεπερνιούνται οι δυνατότητες του αλεξιδιεγερτικού συστήματος. Συνδεδεμένη με αυτή τη θεώρηση του Freud είναι η θεωρία των αναπαραστάσεων του Green, με την οποία συγκλίνουν και οι Botella. Σύμφωνα με αυτήν, η ουσιαστική διάρρηξη του ψυχικού τραύματος σχετίζεται με την αδυναμία παραγωγής αναπαραστάσεων.

Μια άλλη ομάδα θεωρητικών της ψυχανάλυσης, εκκι-

νώντας από τον Ferenczi και συμπεριλαμβάνοντας τους Balint, Kahn, Winnicott και Bion, θέτει έντονα το θέμα της συμμετοχής του αντικειμένου στην πρόκληση του τραύματος.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ

Το Διοικητικό Συμβούλιο της Ελληνικής Ψυχαναλυτικής Έταιρείας στη συνεδρίαση της 10ης Φεβρουαρίου 2006 αποφάσισε ότι όλες οι επιστημονικές εκδηλώσεις της Έταιρείας κατά τη διάρκεια αυτού του έτους είναι αφιερωμένες στα 150 χρόνια από τη γέννηση του Freud.

Στις 4-7 Οκτωβρίου του 2006 θα πραγματοποιηθεί στην Αθήνα Διεθνές Συμπόσιο για την ιστορία της ψυχανάλυσης, με τίτλο «ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΩΝ ΜΥΘΩΝ ΣΤΗΝ ΨΥΧΑΝΑΛΥΣΗ. ΣΥΝΔΕΣΕΙΣ ΜΥΘΟΛΟΓΙΑΣ, ΤΡΑΓΩΔΙΑΣ ΚΑΙ ΚΛΙΝΙΚΗΣ».

Τη διοργάνωση έχουν αναλάβει η Διεθνής Ένωση για την Ιστορία της Ψυχανάλυσης και η Ελληνική Έταιρεία Ψυχαναλυτικής Ψυχοθεραπείας. Έχουν κληθεί και έχουν δεχθεί να λάβουν μέρος σημαντικοί Έλληνες και ξένοι ψυχαναλυτές, καθώς και επιστήμονες άλλων κλάδων, όπως νευροεπιστήμες, φιλοσοφία, κοινωνική ανθρωπολογία κ.τ.λ. Ένδεικτικά αναφέρουμε θεματικές ενότητες που θα αναπτυχθούν κατά τη διάρκεια του Συμποσίου:

- Η ιστορία της Ψυχανάλυσης για πρόσωπα, γεγονότα, χώρες, θεωρητικά θέματα κ.τ.λ.
- Η σχέση της Ψυχανάλυσης με άλλες επιστήμες, παλαιότερα και τώρα.
- Η παρουσία των μύθων στην καθημερινή κλινική πείρα εκείνου που ανακοινώνει: Μια ψυχαναλυτική έννοια, μια λειτουργία ή ένα σύνδρομο. Συνδέσεις.

Γραμματεία Συμποσίου: Μ. Πηγιά 22, Αθήνα 11636, στα τηλέφωνα 210-9221739 ή 210-7712901, Φάξ: 210-9231210, E-mail: ekpsath@otenet.gr.

Το 4ο Συμπόσιο της Ε.Ψ.Ε., το οποίο αφιερώνεται στην επέτειο των 150 χρόνων από τη γέννηση του Freud, θα πραγματοποιηθεί, την 24η και 25η Νοεμβρίου 2006, στο Αμφιθέατρο του Νοσ. Έρρικος Ντυνάν με θέμα «Πεπρωμένα του Άρνητικού στην Ψυχανάλυση» με τη συμμετοχή του προσκεκλημένου ομιλητή κ. Andre Green και μελών της Ε.Ψ.Ε.

Η Ε.Ψ.Ε. με τη συνεργασία του Δήμου Αθηναίων, τιμώντας τα 150 χρόνια από τη γέννηση του S. Freud, οργανώνει επιστημονική εκδήλωση με θέμα «Η βία στην μαγαλούπολη», στις 22 και 23 Σεπτεμβρίου 2006, στο Πνευματικό Κέντρο του Δήμου Αθηναίων.

Ο κ. Ν. Τζαβάρας εξελέγη Πρόεδρος του Δ.Σ. της Ελληνικής Ψυχοατρικής Έταιρείας. Επίσης, εξελέγησαν οι κ.κ.: Β. Κονταξάκης (Αντιπρόεδρος), Δ. Αναγνωστόπουλος (Γ. Γραμματέας), Ε. Σιούτη (Ταμίας), Ι. Γιουσούπας, Δ. Πλουμπίδης και Β. Τσιπās (μέλη).

Τους συγχαίρουμε και τους ευχόμαστε καλή επιτυχία.

Ο εισηγητής, εμπνεόμενος κυρίως από τον Bion, αναφέρεται, επιπλέον, στην περιέχουσα λειτουργία του ψυχαναλυτικού ζεύγους —ψυχαναλυτή και ψυχαναλούμενου— ή όποια, αν δεν είναι έπαρκής, μπορεί να οδηγήσει σε μιὰ φάση ή σε ένα χώρο αποψυχοποίησης (dementalisation) στο ψυχικό όργανο του ενός ή και των δύο μελών του ζεύγους.

Με αυτά τὰ δεδομένα, ο εισηγητής προχωρά σε έναν όρισμό μιᾶς βασικής τραυματικής θέσης, πού λαμβάνει χώρα κατά τὴ διάρκεια τῆς ψυχαναλυτικῆς διαδικασίας, και ἡ όποια χαρακτηρίζεται από τὴν υπερκέραση τῆς ἐμπειροχούσας ικανότητας τοῦ ψυχαναλυτικοῦ ζεύγους, από μιὰ μεγάλη ποσότητα ἢ από μιὰν ειδικὴ ποιότητα συναισθημάτων. Ο ἐν λόγω τραυματισμός απαιτεῖ ἀναλυτικὴ ἐργασία ὥστε να οδηγήσει σε ψυχικὴ ἀλλαγὴ.

Ο Raul Hartke ἐπίσης, χρησιμοποιώντας μιὰ μεταφορικὴ ἔκφραση τοῦ Bion, γιὰ «ἐναλλασσόμενη ἐστίαση», προτείνει, γιὰ τὴν ψυχαναλυτικὴ κατανόηση τοῦ τραυματικοῦ, τὴν ἐναλλαγὴ τῆς ἐστίασης τοῦ βλέμματος τοῦ ψυχαναλυτῆ, ἀνάμεσα σε ένα, κατὰ Bion, ἔλλειμμα στὴ λειτουργία «ἄλφα» και σε μιὰ ἀπουσία ἀναπαράστασης, σύμφωνα με τὸν Freud και τὸν Green.

Ο JAMES M. HERZOG παρουσίασε εἰσήγηση με θέμα «Los Degradados: ἔξω, κάτω, θάνατος. Τραυματισμός πού μεταδόθηκε και προκλήθηκε, ὅπως συναντήθηκε στὴν ἀνάλυση ἐνός ἐξάχρονου κοριτσιοῦ».

Ἀφορὰ τὴν παρουσίαση κλινικοῦ ὕλικου, πού ἐπιτρέπει τὴν προσέγγιση ἐνός τύπου τραυματισμοῦ, ὁ όποίος διαδραματίζεται σε ἀτομικό, κοινωνικό και πολιτικό ἐπίπεδο. Πρόκειται γιὰ μορφές και ἔκφράσεις τραυματισμοῦ οἱ όποιες συχνὰ διαρθρώνονται και διαπλέκονται στὴ σύγχρονη ψυχανάλυση.

Παρουσιάζεται ὕλικό από τὴν ψυχανάλυση ἐνός κοριτσιοῦ, τοῦ όποίου ὁ τραυματισμός προέρχεται από τὴ μετάδοση σε αὐτό τραυματισμῶν οἱ όποιοι ἔχουν προέλευση ἱστορικά και οἰκογενειακά συμβάντα.

Ο εισηγητής παρουσιάζει τίς δυσμενεῖς ἐπιδράσεις τοῦ τραυματισμοῦ πάνω στὴν αἴσθηση πού ἔχει τὸ παιδί γιὰ τὴ δομὴ τοῦ ἑαυτοῦ του, πάνω στὴν ικανότητά του να διαχειρίζεται τὴν ἐπιθετικότητα και τοὺς χωρισμούς και πάνω στο παιχνίδι του.

Τὸ παιχνίδι του ἐν λόγω κοριτσιοῦ, καθὼς ἐξελίσσεται στο πλαίσιο τῆς ψυχαναλυτικῆς διαδικασίας, ἀποκαλύπτει τὴν ἀνάγκη τοῦ παιδιοῦ να ἐμπιστευθεῖ κάποιον και, ταυτοχρόνως, να κρύψει αὐτό πού συνέβη και τὸ όποιο φέρει μέσα του.

Ο ψυχαναλυτὴς και τὸ ἀναλούμενο παιδί ἐπικοινωνοῦν μέσα από ένα παιχνίδι, στο όποιο συμμετέχουν, και τὸ όποιο χρησιμοποιεῖ μεταθέσεις, διαδραματίσεις και διαδραστικὲς διαδραματίσεις (interactive enactment), ἀπό τίς όποιες μάλιστα οἱ τελευταῖες φαίνονται να μεταφέρουν τὴ βαθιὰ τραυματικὴ ἐμπειρία. Ἐμπλέκουν ψυχικῶς μιὰ μεταβολισμένα στοιχεῖα, τὰ όποια ἐκδηλώνονται με τὴ μορφή διαδραματίσεων στὴ μεταβιβαστικὴ-ἀντιμεταβιβαστικὴ σχέση και τὰ όποια απαιτοῦν τὴν ἀνακατασκευὴ

τῆς τραυματικῆς ἐμπειρίας, ὥστε να ὑπάρξει νόημα και τὸ παιδί να ξαναβρεῖ τὴν ἀναπτυξιακὴ του ἐξέλιξη, ἡ όποια εἶχε διακοπεῖ.

Ἡ εἰσήγηση τοῦ MARCELO N. VINAR ἔφερε τὸν τίτλο «Ἡ ἰδιαιτερότητα τῶν βασανιστηρίων ὡς τραυματισμοῦ: ἡ ἀνθρώπινη ἀγριότητα ὅταν λείπουν οἱ λέξεις».

Ἡ εἰσήγηση ἐπιχειρεῖ να τοποθετῆσει τὸ πολιτικό, κοινωνικό, ἱστορικό, ἀνθρώπινο, με τὴν εὐρεία ἔννοια τοῦ ὅρου, φαινόμενο τῶν βασανιστηρίων στο πλαίσιο τῆς ψυχαναλυτικῆς θεωρίας και κλινικῆς.

Κατὰ συνέπεια ἡ προσέγγιση εἶναι πολλαπλή, πολιτικὴ, κοινωνιολογικὴ, φιλοσοφικὴ, γιὰ να οδηγηθεῖ στο ψυχαναλυτικό θέμα τῆς ψυχολογικῆς κατανόησης τῶν βασανιστηρίων, ἀπό τὴν πλευρὰ τοῦ θύματος και τοῦ θύτη, και σε αὐτό τῆς θεραπείας τοῦ ἀτόμου πού ἔχει ὑποστῆ τὰ βασανιστήρια.

Ο εισηγητὴς ἐπιμένει ἰδιαιτέρα στο ἀνείπωτο τοῦ βιώματος τοῦ βασανισμοῦ, πού ἀποτελεῖ ένα εἶδος «χιονοστιβάδας τρόμου», ὁ όποίος παραλύει τὸ ὑποκείμενο, καταργεῖ τὸ χρόνο, παγώνοντάς τον ἐπάνω στὴν τραυματικὴ ἐμπειρία, ἡ όποια δὲν ἐπιδέχεται ἀναπαράσταση.

Ἐπακόλουθο αὐτοῦ εἶναι, σε ένα θεραπευτικό ἐπίπεδο, ὅτι τίθεται ἐκτός πραγματικότητας, ὡς θεραπευτικός στόχος, ἡ τραυματικὴ κάθαρση μέσω τῆς ἀναπαράστασης, σύμφωνα με τὸ ὕστερικό πρότυπο τῆς φροϋδικῆς θεωρίας. Αὐτό τὸ όποιο μπορεί να ἀναζητηθεῖ θεραπευτικά εἶναι να ἐπανεγκαθιδρωθεῖ ἡ ψυχικὴ χρονικότητα, διαφοροποιώντας ἀλλὰ και συνδέοντας, σε μιὰ συνέχεια, τὸ παρελθόν με τὸ μέλλον, χωρίς μιὰ μαύρη τρύπα φόβου να ἀπορροφᾷ ὅλη τὴν ψυχικὴ ζωὴ.

Στὴν ἀντίθετη περίπτωση, ἐδραιώνεται ἕνας ἐσωτερικός διχασμός και μιὰ ἀποστασιοποίηση ἀπέναντι στον τρόπο τοῦ παρελθόντος. Ο ὅρισμός τοῦ ἑαυτοῦ ὡς θύματος τὸ όποιο απαιτεῖ ἀναγνώριση και κάποιου εἶδους ἀποζημίωση εἶναι μιὰ ἄλλη πιθανὴ δυσμενὴς ἐξέλιξη.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΖΕΡΒΗΣ

ΑΝΑΓΓΕΛΙΑ

Στις 5 Μαρτίου τοῦ 2006 πέθανε στο Παρίσι ἡ Janine Chasseguet-Smirgel, σύζυγος τοῦ B. Grunberger. Γνωστὴ διεθνῶς και πολυγραφότατη ψυχαναλύτρια, διετέλεσε ἀντιπρόεδρος τῆς Διεθοῦς Ψυχαναλυτικῆς Ἐνώσεως, και πρόεδρος τῆς Γαλλικῆς Ψυχαναλυτικῆς Ἐταιρείας και πολὺ δραστήριο μέλος τῆς. Με τὴν Ἑλληνικὴ Ἐταιρεία συνεργάστηκε ὡς μέλος τῆς ἐποπτεύουσας Ἐπιτροπῆς τῆς Δ.Ψ.Ε. τὴν ἐποχὴ πού ἡ Ἐταιρεία ἦταν Ὁμάδα μελέτης τῆς Διεθοῦς. Βιβλία τῆς ἔχουν μεταφραστεῖ στα ἑλληνικά. Μερικά ἀπό τὰ βιβλία τῆς εἶναι: *Female Sexuality: New Psychological Views (with others)* (1964). *The Ego Ideal* (1975). *Creativity and Perversions* (1984). *The Body as Mirror of the World* (2005).

Λόγω περιορισμένου χώρου, στὸ παρὸν τεύχος τοῦ δελτίου παρουσιάζεται ἢ μία μόνο ἀπὸ τὶς κύριες εἰσηγήσεις τοῦ ἐν λόγῳ συνεδρίου, αὐτὴ τοῦ Jean Louis Baldacci. Ἡ δευτέρα εἰσηγήση, αὐτὴ τῆς Evelyne Sechaud, θὰ παρουσιαστῆ σὲ ἐπόμενο τεύχος.

**Εἰσηγήση τοῦ Jean Louis Baldacci:
«Ἐξαρχῆς»... ἡ μετουσίωση;**

Τίθεται τὸ ἐρώτημα ἂν ἡ κατηγορία τοῦ μετουσιωτικοῦ εἶναι παρούσα ὡς δομῶν συστατικὸ τῆς ἀναλυτικῆς ἀγωγῆς, μὲ τὴν ἐμπλοκὴ τῆς στὴ μεταβίβαση ἐνορμητικῶν φορτίων ἐπὶ τῆς ὁμιλίας, καθὼς καὶ μέσω τῆς ἴδιας τῆς συγκρότησης τῆς μεταβίβασης, ὡς «ἐπανέκδοσης καὶ ὄχι ἀνατύπωσης». Προτείνεται μιὰ ὑπόθεση συμμετοχῆς τῆς μετουσίωσης στὶς διεργασίες ἐνορμητικῆς ρύθμισης ἀπὸ τὶς ἀπαρχῆς τῆς ψυχικῆς ζωῆς, κατὰ τὶς διεργασίες συγκρότησης τοῦ ναρκισσισμοῦ. Ἡ πρώτη μετουσίωση συσχετίζεται μὲ τὴν ἐπιθυμία γιὰ γνώση καὶ ἐξερεύνηση, ἐνῶ ἡ δεύτερη, προῖον τῆς ἐφθικῆς διεργασίας, ἀφορᾷ καλλιτεχνικὲς πραγματώσεις. Στὸ σύστημα τοῦ Freud ἡ μετουσίωση λειτουργεῖ μὲ σκοπὸ τὴ διευθέτησιν τῆς πρώιμης δομικῆς διαταραχῆς τῆς ἱκανοποίησης τῆς πολύμορφης παιδικῆς σεξουαλικότητας. Πρόκειται γιὰ τὴν ἀντι-ἐνορμητικὴ διαπραγματεύσει τοῦ ψυχιζμοῦ, ὅπως φαίνεται ἀπὸ μιὰ εὐρεία περιδιάβαση κειμένων του.

Ἀναφέρονται ἡ μετάβαση ἀπὸ τὴ μετουσίωση στοὺς ἀντιδραστικούς σχηματισμούς (1905) καὶ τὸ ἀντίστροφο καὶ ἡ δράση τῆς μετουσίωσης στὴν ἀναστολὴ τῶν ἐνορμήσεων ὡς πρὸς τὸν σκοπὸ, πού συνδέεται μὲ τὴν μετὰ-οἰδιπόδεια τρυφερότητα καὶ τὸν ἀπωθημένο αἰσθησιακὸ δεσμὸ μὲ τὸ ἀντικείμενο. Ἐπιστημαίνεται ἓνα διαφοροῦμενο στὴ σχέση μετουσίωσης ἀντι-ἐνορμητικῶν ἀμυνῶν, ὑποστηριζόμενο ἀπὸ τὸ διαφοροῦμενο τῆς σχέσης μετουσίωση/ἀπόσπαση, ὅπου καταγράφονται σχέσεις ἀλληλοαποκλεισμοῦ, συνέργειας ἢ ἀπλῆς συνύπαρξης, μὲ ἀποτέλεσμα ἓνα φάσμα μετουσιώσεων, πού μετα-

πίπτει ἀπὸ τὶς μετουσιώσεις/ἀμυνες στὶς ἐξαιρετικὲς μετουσιώσεις.

Στὴ διαλεκτικὴ ἐξερεύνηση/δημιουργικότητα (1910) ἢ πρώτη, ὡς προῖον τῆς πρώτης ἀποσεξουαλικοποίησης, εὐκόλα ἐπανακάμπτει στὶς ἐνορμητικὲς τῆς ρίζες καὶ ἐπανασεξουαλικοποιεῖται, ἀνακτώντας δυσκαμψία, ἀπληστία καὶ δυσπροσαρμοστικότητα. Ἡ ἔννοια ἀποσεξουαλικοποίηση (1923) δηλώνει μετάβαση τῆς λίμπιντο ἀπὸ τὴ σεξουαλικὴ ἀντικειμενοτρόπο μορφή σὲ ναρκισσικὴ, διεργασία μετουσιωτικὴ καὶ ἀναγκαία γιὰ τὴ θεμελιώση τοῦ Ἐγῶ. Ἡ λίμπιντο οὔτε ἀπωθεῖται ριζικὰ οὔτε ἐπιτυγχάνει ἀπόλυτη ἱκανοποίηση. Μεσολαβεῖ ἓνας μετασχηματισμὸς τῆς φύσης τῆς ἀπαραίτητος γιὰ τὴ μετατόπισή τῆς. Ὁ Donnet τὸν θεωρεῖ «ψυχοποίηση τῆς ἐνόρμησης», ὁ Green τροποποίηση τῆς φύσης τῆς σεξουαλικότητας. Ἡ διαδικασία χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὸν Freud ὡς «ἓνα εἶδος μετουσίωσης» μὲ τὴν ὁποία ἐννοεῖ, κατὰ τὸν εἰσηγητὴ, «μιὰ γενικὴ ὁδὸ πρὸς τὴ μετουσίωση». Μὲ τὴν ἀποσεξουαλικοποίηση ἀπελευθερώνονται ποσὰ ἐνέργειας ἀπὸ τὸ ἀντικείμενο ἱκανὰ νὰ μετατοπισθοῦν. Ὑπογραμμίζεται ἡ ἀντιθετικὴ σχέση σεξουαλικοποίησης/ἐξιδανίκευσης. Ἡ σεξουαλικοποίηση εἶναι προῖον ναρκισσικῶν ἐπενδύσεων, ἐνῶ ἡ ἐξιδανίκευση ἀπορρέει ἀπὸ τὴν «ἐξαρχῆς» μετουσίωση. Στὴ δημιουργία ἐξιδανίκευσης παρεμβαίνει ἡ ὁμοφυλόφιλη μεσολάβηση τοῦ πρωταρχικοῦ ὁμοφυλοφιλικῶ ἀντικειμένου. Ἡ ἀποσεξουαλικοποίηση ἀντιδιαστέλλεται πρὸς τὴ σεξουαλικοποίηση καὶ ὄχι πρὸς τὴ σεξουαλικότητα. Ἡ ταύτιση, ὡς προῖον, κατὰ Freud, ἀπόσπασης τῆς λίμπιντο ἀπὸ τὸ ἀντικείμενο, συνδυάζεται στὴν πρωτογενῆ τῆς ἐκδοχῆ, μὲ τὴν ἀπόσπαση καὶ τὴ μετουσίωση σὲ ὁμοίως πρωτογενῆ μορφή. Ἀνάλογη εἶναι ἡ συνάρθρωση ἐξιδανίκευση/αὐτοερωτισμὸς/«ἐξαρχῆς» μετουσίωση, πού ὁδηγεῖ στὴν πρώτη ἐνδοβολή τοῦ Ἰδεώδους τοῦ Ἐγῶ, πρώτη παρουσία τοῦ τρίτου ὅρου στὸν ψυχιζμὸ, ἐπένδυση τοῦ πατέρα τῆς προϊστορίας τοῦ ἀπό-

μου πρωθύστερη οἰασθήποτε ἐπένδυσης τοῦ πατέρα, συνδημιουργὸς τοῦ χώρου τῆς μεταβίβασης, παράγων ὀργάνωσης τοῦ ναρκισσισμοῦ. Ἐνδιάμεσα βήματα στὴν ὀργάνωση τοῦ Ἰδεώδους τοῦ Ἐγῶ εἶναι ἡ προβολὴ ἐξιδανικευμένων ναρκισσικῶν στοιχείων στὸ ἀντικείμενο, ἡ σεξουαλικὴ ὑπερεκτίμησή του καὶ ἡ ἀπόσπαση αὐτῆς τῆς ἐπένδυσης. Ἡ μετουσίωση ἀντιτίθεται σὲ αὐτὲς τὶς λειτουργίες μία πρὸς μία. Αὐτὸ προκύπτει στὸν Freud ἀπὸ τὴν ἐξέταση τῶν διπῶν τῆς μετουσίωσης μὲ τὴν ἀπόσπαση, ἐξιδανίκευση, ἀναστολὴ ὡς πρὸς τὸν σκοπὸ.

Ἡ ἐξιδανίκευση ὁδηγεῖ σὲ σεξουαλικὴ ὑπερεκτίμησι τοῦ ἀντικειμένου (1905, 1921), πού καταλαμβάνει τὴ θέση τοῦ Ἰδεώδους τοῦ Ἐγῶ. Ἡ σεξουαλικὴ ὑπερεκτίμησι ἀναγορεύεται σὲ κεντρικὴ ἔννοια τῆς μετουσιωτικῆς διαχείρισης. Εἶναι προῖον εἴτε μαζικῶν ἀπωθήσεων τῆς σεξουαλικότητας εἴτε ὑπερχειλίσεων, μὲ ἀποτυχία τῆς ἀπόσπασης. Ἡ σεξουαλικὴ ὑπερεκτίμησι θεωρεῖται ὅτι δρᾷ «ἐξαρχῆς» ὅπως ἡ μετουσίωση καὶ ὅτι ὁδηγοῦν μαζὶ στὴ δημιουργία τοῦ Ἰδεώδους τοῦ Ἐγῶ. Ἄν κυριαρχήσει ἡ σεξουαλικὴ ὑπερεκτίμησι, εἶναι δύσκολο νὰ ὑπάρξει ἀπόσπαση ἀπὸ τὸ ἀντικείμενο, πρόσβαση στοὺς αὐτοερωτισμούς καὶ μετουσιωτικὴ τους ἐπεξεργασία.

Τίθεται ἐρώτημα γιὰ τὸν ρόλο τῆς μετουσίωσης στὴν μεταβίβαση ἐνορμητικῶν φορτίων ἐπὶ τῆς ὁμιλίας. Ἡ χρῆσι τῆς ὁμιλίας στὴν ἀγωγή ὑπόκειται στὴν μεταβίβαση λίμπιντο στὴν ὁμιλία καὶ ἀπὸ ἐκεῖ στὸ ἀντικείμενο. Τὸ πλαίσιο δημιουργεῖ ταυτοχρόνως ἐγγύτητα καὶ διαχωρισμὸ. Εἶναι ἀπόρροια τῆς ἀπαγόρευσης, μετεξέλιξι τοῦ τοτέμ. Ὁ λόγος πού προκύπτει ἀπὸ ἐξιδανίκευση πρωκτικῶν ὤσεων συνιστᾷ παντοδύναμη σεξουαλικοποιημένη σκέψι (1910), ἀντίστοιχη τῆς πρωτόγονης σκέψις. Ἡ παντοδύναμία ἀκυρώνεται μὲ τὴν ἐπιβολὴ τοῦ ταμποῦ. Ἡ συνάντησι τοῦ φετιχ μὲ τὸ ταμποῦ τὸ μετασχηματίζει σὲ τοτέμ, ἀντικείμενο τῆς μετουσίωσης. Ἡ μετουσίωση ἀπο-ἐξιδανικεύει τὸ φετιχ καὶ τὸ καθιστᾷ ἄξια

συλλογική και όχι προσωπική. Τὸ Ἰ-δεῶδες τοῦ Ἐγὼ προκύπτει ἀπὸ μιὰ ἀποσεξουαλικοποίηση τῆς ὁμιλίας καὶ τοῦ ἀντικειμένου, μιὰ ἐγκατάλειψη τῆς ἄμεσης ἱκανοποίησης.

Στὴν ἀνάλυση τὸ ἀντικείμενο ἀπαντᾷ ἀνάλογα μὲ τὴν ἐπένδυσή του. Σαγηνευτικό ὅταν ἐξιδανικεύεται καὶ λειτουργεῖ ὡς δοχεῖο προβολῶν, ἀλεξιδιεγερτικό στὴν μετουσιωσικὴ ἐπεξεργασία του, ὅποτε λειτουργεῖ ὡς φορέας τοῦ ταμποῦ, πρωκτικὸ μὲ ὑπερεκτίμηση τοῦ πρωκτικοῦ δώρου καὶ μεταβίβαση τῶν ἐπενδύσεων στὴν ὁμιλία, συμβιβασμὸς ἱκανὸς νὰ μειώνει τὸν τραυματικὸ χαρακτήρα τῆς ἀποπλάνησης.

Ἡ ἀπάρνηση τῆς ἀπόλαυσης κατὰ τὴν ἀγωγή ἐπιτελεῖται μέσῳ ἐνὸς μετουσιωσικοῦ μετασχηματισμοῦ τῆς σαγήνευσης, μὲ παρεμβολή τῆς ὁμιλίας. Ἡ ἀπάρνηση εἶναι κίνηση πρωθύστερη τῆς ὑπακοῆς στὸ Ἵπερεγὼ. Ἐκτὸς ἀπὸ δυσφορία, φέρνει στὸ Ἐγὼ καὶ ἓνα μερίδιο ὑποκατάστατου ἀπόλαυσης, ἓνα κέρδος πού ἐπάγει τὴν δυνατότητα ἐπίτευξης μετουσίωσης.

Ἐξετάζεται ἡ μεταβίβαση ἐν σχέσει πρὸς τὴν διαλεκτικὴ ἐγκράτεια/ἀποπλάνηση. Ἡ τραυματικὴ σαγήνευση δίδει τὴ θέση τῆς σὲ μιὰ διφορούμενη «αἰσθητικῆ», μετουσιωσικὴ σαγήνευση, ἡ ὁποία ἀποσκοπεῖ στὴν ἀπεμπλοκὴ ἀπὸ τὴν πρώτη. Εἶναι μιὰ κατὰ Green δια-ναρκισσικὴ ἐμπειρία ἀναλυτῆ/ἀναλυόμενου, πού ἀποκαθιστᾷ τὴν ἐρωτογένεια τῆς ἀναλυτικῆς συνάντησης. Ἀνάλογη εἶναι ἡ χίμαιρα, κατὰ De M'Uzan, ἓνας συγκρητισμὸς στὸν διαπροσωπικὸ ναρκισσικὸ χῶρο, ψυχικῶν ὕλικῶν ἀναλυόμενου καὶ ἀναλυτῆ, πού δὲν ἔχει σκοπὸ τὴν καταστροφή καὶ τὸν ἔλεγχο, ἀλλὰ τὴν ἀντιεπένδυση τῆς καταστροφικότητας μέσῳ τῆς ἐξιδανίκευσης καὶ τῆς σεξουαλικῆς ὑπερεκτίμησης τοῦ ἀντικειμένου. Ἡ ἐξοδος ἀπὸ τὴ χίμαιρα μὲ τὴν ἐρμηνεῖα ἐπαναφέρει ἀπόγνωση καὶ καταστροφικότητα, ἀλλὰ ἀνοίγει τὸν δρόμο γιὰ κοινὴ διεργασία πένθους. Πρόκειται γιὰ ἐμπειρίες πρωτογενοῦς ταύτισης, ἡ ἐξοδος ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἐπιχειρεῖται μὲ τὴ μετάθεση ἐπενδύσεων ἀπὸ τὸ ἀντικείμενο στὴν δραστηριό-

τητα τῆς σκέψης, ἐνδιάμεση κατάσταση μεταξύ ναρκισσικοῦ καὶ ἀντικειμενοτρόπου ἀντικειμένου. Ἡ διαταραχὴ τοῦ θεμελιώδους κανόνα μαρτυρεῖ ὅτι ἡ μετατόπιση τοῦ λιβιδινικοῦ φορτίου στὴν ὁμιλία κάνει νὰ ἀναδύονται ἄγχη εὐνοουχισμοῦ καὶ ἀφανισμοῦ, τὰ ὁποῖα συνδέονται μὲ ἄγχη ἀποχωρισμοῦ ἀπὸ τὸ βασικὸ ἀντικείμενο, πού ἡ ὁμιλία, ὡς κατάσταση μετουσιωμένη, ἦτοι ὑποκατάστατη τοῦ ἀντικειμένου, συνεπάγεται.

Ἡ ὑπερεκτίμηση τοῦ ἀντικειμένου καταλήγει σὲ ὑπερεκτίμηση τῆς σκέψης, πού ὁδηγεῖ ἀναλυτὴ καὶ ἀναλυόμενο στὴ «μοναδικὴ συνομιλία», εἶδος ἐπαφῆς πού ξαναβρίσκει τὴν ποιότητα τοῦ τηλεπαθητικοῦ, τῶν πρωταρχικῶν, ἀρχαίων ἐπικοινωνιῶν. Ὅμως ἡ ἐρμηνεῖα ἔρχεται καὶ ξαναφωτίζει τὶς διαφορές. Ὡς λόγος διαδέχεται τὴ σύγχυση καὶ τὴν παντοδυναμία τῶν σκέψεων καὶ δηλώνει ἀποδοχὴ καὶ ἀπάρνηση τῆς πράξης, σαγήνευση καὶ αὐτοσυγκράτηση. Ἡ μετουσίωση ἔγκειται στὸ ὅτι ὁ ἀναλυτὴς μὲ τὴν ἀναφορά στὸν τρίτο ὄρο ἀποσεξουαλικοποιεῖ τὴν ἀπάντησή του, τὴν μετατρέπει σὲ δόσιμο συναισθημάτων πού βρίσκουν ἔκφραση μέσῳ τῆς ὁμιλίας, ἡ ὁποία διατρέχει κύκλους λιγότερο ἢ περισσότερο μετουσιωμένους. Τὸ πλαίσιο, διὰ τῆς ἐπεξεργασίας του μέσῳ τοῦ λόγου, ἀπὸ φετίχ, τὸ ὁποῖο στὰ μάτια τοῦ ἀναλυόμενου διασφαλίζει τὴν παντοδυναμία τοῦ ἀντικειμένου-ἀναλυτῆ, γίνεται τὸ ἴχνος τῆς ὁμοιότητας τῶν δύο ἀντικειμένων καὶ τῆς κοινῆς τους ἱστορίας. Ἐξάλλου ὁ ἀναλυτὴς, σαγηνευμένος ἀπὸ τὸ ἀναλυτικὸ ὕλικό, ὀφείλει νὰ προχωρήσει σὲ μετουσιωσικὴς διεργασίες, πού συνιστοῦν προϋποθέσεις γιὰ τὴ μεταβίβαση τοῦ λιβιδινικοῦ φορτίου στὴν ὁμιλία.

Ἡ ἀντιδιαστολὴ μεταξύ μετουσιωσικῆς τροπῆς—εἰσαγωγῆ στὴν ἀνάλυση ἀντικειμένων τῆς διαπλοκῆς τρυφερότητα/ἐχθρότητα— καὶ κυριαρχίας τῶν ἐνορμητικῶν ὤσεων—τραυματικὴ ἀποπλάνηση, σαδιστικὴ βία, ἐπανόρθωση, ἀντιπαράθεση μὲ τὸν πατέρα, ὠμότητα τῶν ὁμοφυλοφιλικῶν/ἑτερο-

φυλικῶν φαντασιώσεων— συνιστᾷ καθημερινότητα τῆς ἀνάλυσης.

Σχόλιο JL Donnet: Ἀπὸ τὶς ἐργασίες τοῦ σχετικοῦ σεμιναρίου προκύπτει ἡ ἐννοια τῆς «μετουσιωσικῆς ὁδοῦ» στὴν ἀναλυτικὴ ἀγωγή, ἡ ὁποία συνδέει ἰδεῶδες καὶ παιδικὸ σεξουαλικό, σεξουαλικοποίηση καὶ ἀποσεξουαλικοποίηση, ὅπως καθορίζονται ἀπὸ τὴ σεξουαλικὴ συν-διέγερση, πού καθιστᾷ τὴ σεξουαλικοποίηση ἀβέβαιη ἢ ἐνδεχόμενη. Εἶναι ἓνας λαβύρινθος μὲ ἀβέβαιη κατάληξη.

Ἡ ἄποψη πού ἐνοποιεῖ τὴ μετουσιωσικὴ διεργασία φωτίζει τὴν ἀτελείωτη ποικιλία τῶν μετουσιώσεων, γιὰ τὶς ὁποῖες ἡ εἰσήγηση, ὀρθῶς, προτείνει νὰ ἐξετασθοῦν σὰν μεταβίβασι-κά γεγονότα καὶ νὰ ἐρμηνευθοῦν. Ἡ μετουσιωσικὴ ὁδὸς ἀνοίγει ὅταν οἱ δύο συμμετέτοχοι τῆς ἀγωγῆς δημιουργοῦν μιὰ ἀναλύουσα κατάσταση. Μπορεῖ νὰ χρησιμοποιηθεῖ ὡς νέος ἄξονας εἰκονοποίησης καὶ διάρθρωσης τοῦ ἀναλυτικοῦ ὕλικου.

Σχόλιο F. Riolo: Ἡ θεωρία τῆς μετουσίωσης εἶναι προβληματικὴ καθότι ἀσαφῆς καὶ μὴ δυνάμενη νὰ ἐπεκαθεῖ σὲ ἀναπαραστάσεις κάθε μορφῆς. Ἐνέχει μιὰ μὴ ἐπιθυμητὴ ἀξιολογικὴ χροιά. Στὴν πραγματικότητα ἡ μετουσιωσικὴ διεργασία ζητᾷ μετριάσμὸ τῆς ἐξιδανίκευσης, καὶ ἀναφέρεται στὴν ἀπόλαυση καὶ ὄχι στὴν ἀξία. Ὁ Freud τὴν προσεγγίζει ἀπὸ οικονομικὴ ἄποψη καὶ τὴν θεωρεῖ ἀξιακά οὐδέτερη.

Παρότι ἡ μετουσίωση ὡς ἀπόσυρση ἀντικειμενοτρόπου λίμπιντο στὸ Ἐγὼ συνεπιφέρει ἀποσύνδεση τῶν ἐνορμησιῶν καὶ ἀπελευθέρωση καταστροφικῆς ἐνορμησης, δὲν μπορεῖ νὰ νοηθεῖ ὡς παράγων τῆς ἐνορμησης θανάτου, ἀφοῦ τὸ ἀντικείμενό της, ἓνα νέο ἀντικείμενο «δημιουργημένο» καὶ ὑποκειμενικό, ἐπενδύεται καὶ ἀπὸ τὶς δύο ἐνορμήσεις, οὕτως ὥστε νὰ παρέχει, κατὰ τὸν Freud, στὸν πολιτισμὸ «τὴν ἱκανότητα νὰ μετασχηματίζει, μέσῳ τοῦ ἐρωτικοῦ, τὶς ἐνορμήσεις καταστροφῆς».

Ἡ ἐπιτυχία τῆς μετουσίωσης δὲν διασφαλίζεται καὶ ἡ ἀποτυχία τῆς ὑλοποιεῖται ἐκεῖ ὅπου ἡ φύση καὶ ἐνταση

τῶν δυνάμεων πού ἐμπλέκονται κατα-
λήγουν στό φαινόμενο «τό δημιουργη-
θέν» ἀντικείμενο νά καταστρέφεται καί
ὄχι νά ἀγαπᾶται.

Σχόλιο J. André: Ἡ πρώτη με-
τουσίωση δέν εἶναι ἀποτέλεσμα ἐξύ-
ψωσης ἢ κάθαρσης ἀπό τήν ὀμότητα
τοῦ σεξουαλικοῦ, ἀλλά διοχέτευσής του.
Δέν εἶναι ἀναγκαῖο νά ἐπικαλεσθοῦμε
τό ναρκισσιισμό προκειμένου νά κτι-
σομε τήν ἔννοια «μετουσίωση», ἀλλά
τόν αὐτο-ἐρωτισμό μέ τό φαντασιακό
καί ἀντικειμενοτρόπο του φορτίο. Ἡ
μετουσίωση δέν ὠθεῖ πρὸς ἀνώτερες
σφαῖρες, ἀλλά πρὸς μετασχηματισμούς,
μετατοπίσεις, μεταμορφώσεις ὅπως τό

ὄνειρο, ἀλλά χωρίς τό αὐτιστικό κλεί-
σιμο τοῦ ὄνειρου. Ἡ πρώτη μετουσίωση
συνδέεται μέ τίς γόνιμες στιγμές τῆς
ἀγωγῆς, κατὰ τίς ὁποῖες ἐμφανίζεται
τό νέο, μέ τήν ἀέναη νεο-γένεση τοῦ
σεξουαλικοῦ. Στό μετουσιωθέν, ἡ αὐτο-
ερωτική παιδική σεξουαλικότητα δέν
ἀνιχνεύεται ὡς κάτι πού παρακάμπτε-
ται, ἀλλά ὡς «φέρων ὕλικό».

Ὁ αὐτοερωτισμός δέν εἶναι ἕνας
πρῶτος χρόνος τῆς σεξουαλικότητας,
κύριος προορισμός τῆς ὁποίας θά ἦταν
ἡ γενετησιότητα, ἀλλά διαχρονικῶς
δρῶν σχηματισμός, μέ φαντασιώσεις
πού ἐγγράφονται στή σάρκα, ἡ ἀνά-
κληση τῶν ὁποίων προκαλεῖ διέγερση.

Ἡ μὴ κατάσβεση τῆς διέγερσης ὡς
βασικῆς ιδιότητος τοῦ ζῶντος εἶναι τό
ζητούμενο. Ἐτσι κατανοεῖται ἡ φράση
τοῦ Freud «κάτι στή φύση τῆς ἐνόρ-
μησης δέν εἶναι εὐνοϊκό γιὰ τήν ἐπί-
τευξη πλήρους ἱκανοποίησης». Ἡ ἰδέα
ὅτι ἡ αὐτοσυντήρηση εἶναι δευτερογενῆς
σέ σχέση μέ τόν αὐτοερωτισμό καί ὅτι
ἡ ἀνθρώπινη σεξουαλικότητα δέν ἐφηῖρε
τή συνουσία ἀλλά μόνο τὰ προκαταρ-
κτικά της συμπλέει μέ τήν ἐπιφύλαξη
ὅτι μέσω τῆς ἔννοιας τῆς ἐκφόρτισης
τῆς ἐνόρμησης προκύπτει σύγχυση με-
ταξὺ ἐνστικτοῦ καί ἐνόρμησης, γενε-
τησιότητας καί σεξουαλικότητας.

ΑΡΙΣΤΕΑ ΣΚΟΥΛΙΚΑ

Βιβλιοπαρουσίαση

ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΥ Α. (2005). Τὸ τραυματικό. Ἐπανάληψη καί διεργασία, μτφρ. Β. Πατσογιάννης, Ἀθήνα, Ἐστία

Ἡ ἴΑ. Ποταμιάνου στό βιβλίο της *Τὸ τραυματικό* πρα-
γματεύεται ἕνα θέμα ἐξαιρετικά ἐπίκαιρο. Ἡ προβληματική
τοῦ τραυματικοῦ εἶναι παρούσα στήν καθημερινότητα τοῦ
ὑποκειμένου, μέσα ἀπὸ ἐπώδυνα βιώματα καί ἀποτυπώνε-
ται ἀπὸ τήν ἐπικράτηση τῆς λειτουργίας τοῦ ἀντιληπτικοῦ
πάνω σέ αὐτήν τοῦ συμβολικοῦ. Σέ αὐτό τό πλαίσιο διευ-
κολύνονται οἱ ἀποδιοργανωτικές τάσεις μέσα στόν ψυχισμό.

Ἡ συγγραφεὺς ἀναζητᾷ τήν προέλευση τῶν ὀδυνῶν
συναισθημάτων τὰ ὁποῖα δεσμεύουν τήν ἐλευθερία τοῦ ὑπο-
κειμένου νά σκέπτεται καί νά ζεῖ. Ὑποστηρίζει ὅτι τὰ ἄγχη,
οἱ φόβοι, ἡ κατάθλιψη κ.τλ. δέν ὀφείλονται μόνο στήν ἀδυνα-
μία τοῦ ὑποκειμένου νά ἐλέγξει ὅλα ὅσα τοῦ συμβαίνουν, ἀλλά
εἶναι ἀποκυήματα τῆς ἐπιμονῆς τοῦ ὑποκειμένου στήν ἀπό-
γνώση, δηλαδή στό κράτημά του μακριά ἀπὸ τή γνώση γιὰ
τίς συνιστώσες τῆς ψυχικῆς ζωῆς μας. Ἡ ἀντίσταση σέ αὐτή
τή γνώση εἶναι γεμάτη πάθος (καθήλωση στό τραυματικό)
καί ἀναδεικνύεται στόν ψυχαναγκασμό τῆς ἐπανάληψης.

Ἡ βία, ἡ καταστροφικότητα, ἡ ἀδυναμία συν-διαλλαγῆς
ἀνάμεσα σέ ἄτομα, ὁμάδες, κράτη καί ἰδεολογίες ἀνοίγουν
τό δρόμο στό τραυματικό. Οἱ ἀπαιτήσεις τῆς σύγχρονης
ζωῆς σέ ὅλους τοὺς τομεῖς φέρνουν ἀντιμέτωπο τό ἄτομο
μέ τό πεπερασμένο τῶν δυνατοτήτων του. Ἡ εἰσαγωγή
τοῦ μέτρου πού ἐπιχειρεῖ ἡ τάξη τοῦ λόγου καί τοῦ ἐσωτε-
ρικευμένου νόμου καταγγέλλεται ὡς περιορισμός τῆς ἐλευ-
θερίας τοῦ σκέπτεσθαι, τοῦ λέγειν καί τοῦ πράττειν.

Καλλιεργεῖται μιὰ ἰδεολογία ἡ ὁποία ἀπορρίπτει κάθε
ὄριο καί προσκαλεῖ τό ὑποκείμενο νά ὑλοποιήσει τίς παν-
τοδύναμες φαντασιώσεις του, οἱ ὁποῖες σχετίζονται περισ-
σότερο μέ ἕνα Ἰδεῶδες παρά μέ ἕνα Ἰπερεγώ, διάδοχο
τοῦ οἰδιπόδειου. Σέ τέτοιες συνθήκες τό ἄτομο βιώνει
καταστάσεις τίς ὁποῖες ἀδυνατεῖ νά διεργαστεῖ, κάτι πού
ἔχει σοβαρές ἐπιπτώσεις πάνω στή δομὴ καί τή λειτουργία
τοῦ ψυχισμοῦ.

Ἡ προσπάθεια νοσηματοδότησης τῶν ἀρχαϊκῶν ἀγχῶν
καί τῶν καταστάσεων πού ὀδήγησαν τό ὑποκείμενο νά λει-
τουργεῖ στό πλαίσιο τοῦ προτύπου τῆς τραυματικῆς νεύ-
ρωσης εἶναι κεντρικός ἄξονας τῆς συγγραφῆς. Μελετᾷται
τά πρῶμα καί τὰ διάχυτα ἄγχη, καθὼς καί τό ἄγχος θα-
νάτου, τό ὁποῖο μπορεῖ νά νοηθεῖ ὡς μιὰ ἐκδήλωση τοῦ
Ἐγὼ πού ἀναζητᾷ νά καθηλώσει κάπου τὴ λίμπιντο, ἡ
ὁποία κινδυνεύει μέ ποιοτική ἔκπτωση.

Εἶναι ιδιαίτερα σημαντικὴ ἡ συμβολὴ τῆς ἴΑ. Ποτα-
μιάνου στό σύγχρονο προβληματισμό πού ἀφορᾷ τίς ψυχικῆς
καθηλώσεις καί τίς σωματικῆς προσδέσεις μέσα ἀπὸ τὰ
σωματικά συμπτώματα. Σχετικὰ μέ τίς ἐπιπτώσεις τῶν
ψυχικῶν τραυματισμῶν πάνω στό σῶμα, ἡ συγγραφεὺς
ὑποστηρίζει ὅτι ἡ ἐνόρμηση ὑφίσταται μιὰ ποιοτική ἔκπτωση,
δηλαδή χάνεται ἡ ψυχικὴ ἐκπροσώπησης της, καί ἐπιστρέ-
φοντας πρὸς τό σῶμα γίνεται οὐδέτερη ἐνέργεια. Αὐτὴ ἡ
μὴ ποιοτικὴ ἐνέργεια, ὅταν δέν ἔχει πιά διέξοδο οὔτε στό
ψευδαισθησιακό οὔτε στήν ἐκφόρτιση διαμέσου τῆς συμ-
περιφορᾶς, εἶναι πιθανόν νά ἀποτελέσει σημαντικό παράγον-
τα στήν πρόκληση σωματοποίησης.

Σύμφωνα μέ τὴ συγγραφέα, τίς καταστάσεις πού ἀφο-
ροῦν τό τραυματικό τίς ξεαναβρίσκει ὁ ἀναλυτὴς στό πλαι-
σιο τῆς ἐπανάληψης στή μεταβίβαση καί τήν ἀντιμεταβί-
βαση. Οἱ καταστάσεις αὐτὲς ἀναφέρονται στό παρελθόν τοῦ
ἀσθενοῦς καί εἶναι σέ ἀναζήτηση νοήματος μέσα ἀπὸ τήν
ἐπαναδιαπραγματεύση τῶν ψυχικῶν κινήσεων.

Εἶναι γνωστό ὅτι ἡ ἐπίδραση τοῦ τραυματισμοῦ, ιδιαι-
τερα τοῦ ἄγχους, στό ὁποῖο εἶναι ἀδύνατον νά προσδοθεῖ
νόημα, ὀδηγεῖ τό ὑποκείμενο τόσο στό νά δημιουργήσει δε-
σμό μέ τό τραυματικό, ὅσο καί στήν ἀποδιοργάνωση τῶν
μνημονικῶν ἰχνῶν ἢ ἀκόμα καί στό σθῆσιμό τους. Ἀπέναν-
τι στίς ἐπιπτώσεις τοῦ τραυματικοῦ τὸ Ἐγὼ τείνει νά
προσδεθεῖ στό τραῦμα (ἀντικαθέξεις), ἐνῶ ὑπάρχει ἡ τάση

για άποδιοργάνωση τῶν μνημονικῶν ἰχνῶν τοῦ ἀντικειμένου. Ταυτόχρονα αὐξάνεται καί ἡ τάση πρὸς τὴν ἀναστολή, τὴν καταστολή κ.τλ. Πέραν αὐτῶν τῶν διαδρομῶν ἡ "Α. Ποταμιάνου προτείνει μιὰ ἄλλη ἐναλλακτικὴ ἐπιλογή τοῦ Ἐγῶ, αὐτὴν τῶν συρρικνωτικῶν διαδικασιῶν τοῦ Ἐγῶ, περιορισμῶν ποὺ ἀλλοιώνουν μὲν τὴν ψυχικὴ λειτουργία, ἀλλὰ ἐπιτυγχάνουν νὰ διατηρήσουν τὰ ὅρια τοῦ Ἐγῶ λιγότερα διαπερατά.

Ἡ συγγραφεὺς ὑπογραμμίζει τὴ σημασία τῆς ἀναστολῆς καὶ τῆς καταστολῆς, ἰδιαίτερα στὴν ψυχοσωματικὴ ἰσορροπία τοῦ ὑποκειμένου. Σὲ αὐτὸ τὸ πλαίσιο μελετᾶει ὀρισμένες μορφές μαζικῶν συστολῶν τοῦ ψυχικοῦ ὄργανου, τὸ ὁποῖο ἀδυνατεῖ πιά νὰ διατηρήσει τὸ σύνθητες ἐπίπεδο τῆς δραστηριότητάς του, μὲ ἰδιαίτερες ἐπιπτώσεις στὸ συμβολικὸ ἐπίπεδο. Καθὼς δὲ οἱ ἀμυντικὲς διατάξεις σὲ μεγάλο βαθμὸ καθορίζουν καὶ τὴ σχέση τοῦ Ἐγῶ μὲ τὸ ἀντικείμενο, ἔχει ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον ἡ δική της ὀπτικὴ σχετικὰ μὲ τὴν πρωτογενὴ πρωκτικὴτητα (Green) καὶ τὴ χρηστικὴ σκέψη (Marty, De M'Uzan), δηλαδὴ αὐτὲς τὲς ἰδιαίτερες διευθετήσεις τὲς ὁποῖες υἱοθετεῖ ὁ ψυχισμὸς ὥστε νὰ ἐξακολουθήσει νὰ ὑπάρχει καὶ νὰ περιοριστεῖ ἡ ναρκισσιστικὴ αἰμορραγία.

Ἀνάμεσα στὲς συρρικνωτικὲς διαδικασίες καὶ τὲς διαδικασίες ἀποεπένδυσης τοῦ Ἐγῶ μπορεῖ νὰ ὑπάρξουν κάποια καταφύγια γι' αὐτό. Μεταξύ τους ἡ "Α. Ποταμιάνου ξεχωρίζει τὰ ὄνειρα καὶ τὲς ταυτίσεις, τουλάχιστον γιὰ ὅσο χρόνο διατηρεῖται μιὰ συνέχεια ἀνάμεσα στὲς ἀντικειμενοτρόπες καὶ τὲς ναρκισσιστικὲς ταυτίσεις, ἐνῶ τὸ Ἐγῶ ἀνθίσταται στὴν ἀντικειμενοτρόπο κένωση. Στὴν περίπτωσι τῆς ὑπερχείλισης τοῦ ψυχικοῦ ὄργανου ἀπὸ τὲς διεγέρσεις καὶ τοῦ ἐπακόλουθου τραυματισμοῦ ἢ κατάληξή θὰ εἶναι παθολογίες ποὺ σχετίζονται μὲ τὸ μὴ νευρωτικὸ πρότυπο (ψύχωση, ψυχοσωματικὴ παθολογία, τοξικομανίες κ.τλ.).

Ὅταν τὸ Ἐγῶ ἀποτυγχάνει νὰ διατηρήσει τὲς παραπάνω καθέξεις, ἐκλύονται ψυχικὲς κινήσεις τὲς ὁποῖες ἡ "Α. Ποταμιάνου σκιαγραφεῖ στὸ κεφάλαιο «Τροχιές ἀποεπένδυσης», τὸ ὁποῖο ἀναφέρεται στὲς ἀποδεσμεύσεις τοῦ Ἐγῶ ἀπὸ τὰ ἀντικείμενα ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τμήματα δικῶν του λειτουργιῶν. Ὄρισμένοι τραυματισμοὶ ἐπιφέρουν τὴν παύση τῆς εἰκονοποιητικῆς ἱκανότητάς τοῦ ψυχισμοῦ καὶ τὴν κατάρρευση τῆς ἀλεξιδιεργετικῆς λειτουργίας τοῦ Ἐγῶ. Ὁ ψυχισμὸς ἀκίνητοποιεῖται ἀπὸ ἀντιληπτικὰ στοιχεῖα ποὺ ἀδυνατοῦν νὰ εἰσέλθουν στὸ χῶρο τῆς ψευδαισθησιακῆς μεταλλαγῆς-ἐπανάληψής τους. Σὲ αὐτὲς τὲς συνθήκες ὁ ποσοτικὸς παράγοντας μπορεῖ νὰ προκαλέσει ρήξεις σὲ λειτουργίες καὶ συστήματα τοῦ ψυχικοῦ ὄργανου.

Στὲς καταστάσεις περιορισμοῦ τῆς λειτουργικότητάς τοῦ Ἐγῶ, τὰ ἐσωτερικὰ ἀντικείμενα ἐπίσης συστέλλονται, περιορίζονται, βρίσκονται φυλακισμένα ἢ σφραγισμένα στὴν ἀπρόσιτη κρύπτη τους (N. Abraham καὶ M. Torok). Ὅταν τὸ Ἐγῶ εἶναι λειτουργικὰ περιορισμένο, ὑπόκειται σὲ ἀντικειμενοτρόπες ἐγγραφές, ἀλλὰ τὰ μνημονικὰ ἴχνη γίνονται δύσκαμπτα καὶ ἐμπεριέχονται σὲ ἐπαναλήψεις ποὺ τὰ ἀκίνητοποιοῦν σὲ εἰκόνες καὶ ψυχονητικὲς κατασκευές.

Τὸ Ἐγῶ εἶναι ἡ σημαντικότερη κατηγορία ποὺ ἐπιδιώ-

κει νὰ ἀπαρτιώσει ὅλους τοὺς συγκρουσιακοὺς παράγοντες καὶ ἄρα νὰ προωθήσει καὶ τὲς ἐπιθυμίες τοῦ ὑποκειμένου. Ἄν τὸ Ἐγῶ ἀποτύχει στὴ διαχείριση τῶν πολλαπλῶν λειτουργιῶν του, τότε εἶναι δυνατόν νὰ ἐπισυμβοῦν διαδικασίες ἀποεπένδυσης τοῦ ἴδιου τοῦ Ἐγῶ, οἱ ὁποῖες θὰ ἐπιφέρουν ἀδειάσματα ἐπιμέρους λειτουργιῶν, ρήξεις ἀναπαραστατικῶν ἀλυσίδων ἢ καὶ τῶν ἴδιων τῶν ἀναπαραστάσεων διαμέσου τῆς ἀποδιοργάνωσης τῶν μνημονικῶν ἰχνῶν. Αὐτὸ

Μνήμη Charles W. Socarides

Τὰ Χριστούγεννα τοῦ 2005 ἀπέβισε στὴ Νέα Ὑόρκη ὁ ὁμογενὴς Charles W. Socarides, μέλος τῆς Ἀμερικανικῆς καὶ τῆς Διεθνούς Ψυχαναλυτικῆς Ἐταιρείας, ἐπίτιμο μέλος τῆς Ἑλληνικῆς Ψυχαναλυτικῆς Ἐταιρείας καὶ προσωπικὸς φίλος, σὲ ἡλικία 83 ἐτῶν, δραστήριος καὶ δημιουργικὸς ὡς τὰ τελευταῖα του. Δημοσιογράφος, Σὲ ἐπικηδέιο ἄρθρο τῶν *New York Times* εἰπώθηκε ὅτι «ἔζησε πέραν τῆς ἐποχῆς του».

Ὁ Socarides ἀγωνίστηκε ὡς τὸ τέλος τῆς ζωῆς του γιὰ τὴ διατήρηση μιᾶς «ξεπερασμένης» θεωρίας, τῆς κλασικῆς φροϋδϊκῆς θεωρίας γιὰ τὴν ὁμοφυλοφιλία, ὅταν τὴ δεκαετία τοῦ 1970 ἡ Ἀμερικανικὴ Ψυχιατρικὴ Ἐταιρεία καὶ ἀκολούθως ἡ Ἀμερικανικὴ Ψυχαναλυτικὴ Ἐταιρεία ἔπαψαν νὰ τὴ συγκαταλέγουν ἀνάμεσα στὲς ψυχοπαθολογικὲς διαγνώσεις. Ὁ Socarides ἀφιέρωσε τὴ ζωὴ του στὴ μελέτη καὶ τὴ θεραπεία ὁμοφυλόφιλων ἀσθενῶν, ὑποστηρίζοντας ὅτι ἡ ὁμοφυλοφιλία ἦταν μιὰ νευρωτικὴ διαταραχὴ, ποὺ εἶχε ὡς αἰτία μιὰ ὑπερπροστατευτικὴ μητέρα καὶ ἓναν ἀπόντα πατέρα. Στὴν παρατήρηση ὅτι ὁ γιὸς του Richard, σύμβουλος τοῦ Προέδρου Clinton «γιὰ θέματα gay καὶ λεσβιῶν», ἦταν ὁμοφυλόφιλος, ἀπάντησε ὅτι γι' αὐτὸ ἔφταιξε ὁ ἴδιος ποὺ δὲν τοῦ εἶχε δώσει ἀρκετὸ χρόνο ὕστερα ἀπὸ τὸ διαζύγιο μὲ τὴν πρώτη του γυναίκα. «Οἱ ὁμοφυλόφιλοι ἀποδίδουν τὴν κατάστασή τους στὸν Θεό, ἀλλὰ ἐκεῖνος δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ δέχεται ἓνα τέτοιο ράπισμα, ὅπως δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ δέχεται νὰ τὸν κατηγοροῦν γιὰ τὴν ὑπαρξὴ ἄλλων ἀσθενειῶν ποὺ ὀφείλονται στοὺς ἀνθρώπους, ὅπως ὁ πόλεμος», ἔγραφε σὲ ἓνα καθολικὸ ἐβδομαδιαῖο περιοδικὸ τὸ 1993. Ὁ Socarides ἰσχυριζόταν ὅτι εἶχε ἀναλύσει περὶ τοὺς χίλιους ὁμοφυλόφιλους, περισσότερο ἀπὸ τὸ ἓνα τρίτο τῶν ὁποίων εἶχε «θεραπεύσει» κάνοντάς τους ἑτεροφυλόφιλους.

Ἐκτὸς ἀπὸ δεκάδες ἄρθρων καὶ διαλέξεων, ὁ Socarides δημοσίευσε περὶ τὰ δέκα βιβλία γύρω ἀπὸ τὸ θέμα τῆς ὁμοφυλοφιλίας, μεταξύ τῶν ὁποίων: *The Overt Homosexual* (1968), *Preoedipal Origin and Psychoanalytic Therapy of Sexual Perversion* (1988), καὶ *Homosexuality: A Freedom Too Far* (1955). Τὸ 1996 ἔλαβε μέρος στὸ 4ο Διεθνὲς Ψυχαναλυτικὸ Συμπόσιο Δελφῶν ὡς ἓνας ἀπὸ τοὺς κύριους ὀμιλητές, μὲ θέμα «Ὁμοφυλοφιλικὸς τρόμος καὶ ὁμοφυλοφιλικὴ ἐπιθυμία».

ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΤΟΚΟΛΛΗΣ

συμβαίνει είτε γιατί τὸ Ἐγὼ παραιτεῖται ἀπὸ τὸ νὰ ἀπαρτιώσει ἀναπαραστατικὰ τὰ βιώματα τοῦ ὑποκειμένου είτε γιατί ἐκλύεται ἡ καταστροφικότητα πού στοχεύει στὴ σκέψη (ὁ Bion μιλάει γιὰ ἐπίθεση στους δεσμούς καὶ ὁ Green γιὰ διαδικασία ἀπο-ἀντικειμενοποίησης).

Στὶς μὴ νευρωτικές περιπτώσεις, ἡ κλασικὴ ἀναλυτικὴ προσέγγιση εἶναι ἀνεπαρκῆς καὶ γι' αὐτὸ εἰσήχθησαν ὀρισμένες παράμετροι (σχετιζόμενες μὲ τὴν ἐκάστοτε παθολογία) οὕτως ὥστε νὰ διευκολυνθοῦν οἱ ψυχικὲς κινήσεις στὸν ἀντικειμενοτρόπο καὶ τὸν ναρκισσιστικὸ ἄξονα, ἐνῶ σὲ ἓνα δεῦτερο χρόνο νὰ εἶναι ἐφικτὴ μιὰ μελλοντικὴ ἐρμηνευτικὴ διεργασία. Εἶναι ἐπιβεβλημένο λοιπὸν μιὰ ἀναλυτικὴ προσέγγιση νὰ λαμβάνει ὑπόψη ὅλα τὰ δομικὰ καὶ λειτουργικὰ ψυχικὰ δεδομένα, ὥστε νὰ ἀποφύγει νὰ θέσει σὲ κίνδυνο τὴ ναρκισσιστικὴ εὐθραυστότητα αὐτῶν τῶν ἀσθενῶν καὶ δυνατικὰ νὰ τοὺς ὠθήσει σὲ συμπεριφορολογικὲς ἐκφορτίσεις ἢ καὶ σὲ πιθανὴ σωματικὴ παθολογία.

Ἀπαιτεῖται ἐξαρχῆς ἡ δημιουργία μιᾶς σχέσης πού στηρίζει τὸν ἀνεπαρκῆ ναρκισσισμό, ὥστε νὰ δημιουργηθεῖ μιὰ βασικὴ μεταβίβαση (C. Parat) πού θὰ συμβάλει μὲ τὸ δικό της τρόπο στὸ νὰ κινήσει τὶς ἐπενδύσεις, ἐκεῖ πού αὐτὲς φαίνεται νὰ ἀπουσιάζουν. Πρόκειται γιὰ μιὰ σχέση ἢ ὁποία βασίζεται στὴ λειτουργία τῆς μητρικῆς διαχείρισης πού περιέγραψε ὁ P. Marty.

Στὴν ἴδια γραμμὴ μὲ τὸν De M'Uzan, τοὺς Botella καὶ ἄλλους ἀναλυτές, ἡ Ἄ. Ποταμιάνου ὑποστηρίζει ὅτι ὁ ἀναλυτὴς ἀπαιτεῖται νὰ ἀκολουθήσει τὸν ἀσθενῆ στὶς παλινδρομικὲς κινήσεις του. Ἡ δεκτικότητά του τοῦ ἐπιτρέπει νὰ προσεγγίσει ἐνσυναισθητικὰ τὰ βιώματα τοῦ ἀσθενοῦς καὶ ταυτόχρονα νὰ ἐπεξεργάζεται τὶς ἐλλείψεις του ὡς πρὸς τὴν ἐπιθυμία του νὰ «τὰ κατανοήσει καὶ νὰ τὰ γνωρίσει

ὅλα», ὥστε νὰ μὴ βυθιστεῖ σὲ μιὰ μεγαλομανιακὴ ἢ καταθλιπτικὴ παθολογία. Σὲ κάθε περίπτωση, ἡ μορφολογικὴ παλινδρόμηση τῆς σκέψης τοῦ ἀναλυτῆ ἀποτελεῖ ἀναγκαία συνθήκη γιὰ νὰ προσεγγίσει τὸ ἀρνητικὸ τοῦ τραύματος τοῦ παλινδρομημένου ἀσθενοῦς καὶ νὰ τὸ ἀπεικονίσει, ὥστε νὰ μπορέσει αὐτὸ ἀργότερα νὰ νοσηματοδοτηθεῖ στὸ πλαίσιο τῆς ἀναλυτικῆς σχέσης.

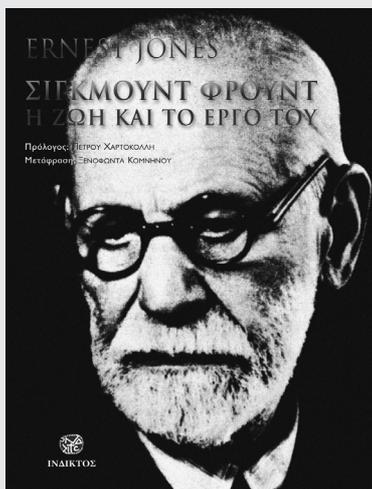
Ἡ παραπάνω διαδικασία προϋποθέτει τὴν ἱκανότητα τοῦ ἀναλυτῆ νὰ ἀκολουθεῖ ἐπίσης τὶς ἀντιτραυματικὲς καὶ ὀργανωτικὲς προσπάθειες τοῦ Ἐγὼ τοῦ ἀσθενοῦς, ἐπαγρυπνώντας στὶς διόδους μέσα ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἐμφανίζεται μιὰ τραυματικὴ ἐμπειρία. Ταυτόχρονα εἶναι ἔτοιμος νὰ ἐπισημάνει στὸν ἀσθενῆ τὸν δυνατικὰ διαθέσιμο χῶρο τοῦ ψευδαισθησιακοῦ.

Ἡ εἰκονοποίηση τοῦ λευκοῦ τοῦ τραύματος καθίσταται ἐφικτὴ μέσα ἀπὸ τὴ λιβιδινοποίηση ἐκείνων τῶν ψυχικῶν κινήσεων πού προσηγομένως εἶχαν μιὰ αὐτοκαταστροφικὴ ἀπο-ἀντικειμενοποιούσα δράση. Αὐτὴ ἡ λιβιδινοποίηση, γιὰ τὴ συγγραφέα, γίνεται μέσα ἀπὸ τὸ χτίσιμο μιᾶς μεταβιβαστικῆς σχέσης, πού θὰ δώσει στὸν ἀναλυτὴ τὴ δυνατότητα νὰ λειτουργήσει μέσα ἀπὸ μιὰ σαγηνευτικὴ πρόταση –optimum σαγήνη–, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ πρόσκληση γιὰ τὸν ἀσθενῆ νὰ ζήσει καὶ νὰ σκεφεῖ διαφορετικὰ ἀπ' ὅ,τι στὸ παρελθόν.

Ἡ Ἄ. Ποταμιάνου, ἡ ὁποία ἔχει ἐργαστεῖ γιὰ πολλὰ χρόνια πάνω στὴν ἀνάλυση τῶν μεταιχμιακῶν καὶ τῶν «ψυχσωματικῶν» παθολογιῶν, κατέχει ἰδιαίτερη θέση στὴν προσπάθεια τῆς ψυχαναλυτικῆς κοινότητας νὰ κατανοήσει καὶ νὰ παρέμβει θεραπευτικὰ στὴν ψυχοπαθολογία τοῦ τραυματικοῦ. Τὸ νέο της βιβλίο τὸ ἐπιβεβαιώνει.

ΣΑΒΒΑΣ ΣΑΒΒΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΙΝΔΙΚΤΟΣ

ERNEST JONES

ΣΙΓΚΜΟΥΝΤ ΦΡΟΥΝΤ
Ἡ ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ

Πρόλογος: Π. Χαρτοκόλλη

Ἡ πλέον ἔγκυρη βιογραφία τοῦ πατέρα τῆς ψυχανάλυσης, γραμμένη ἀπὸ τὸν μαθητὴ καὶ φίλο του, Ernest Jones.

Καλλιδρομίου 64, 114 73 Ἀθήνα, τηλ.: 210.82.51.889, fax: 210.82.15.389, e-mail: indiktos@indiktos.gr
Ἐξαδακτύλου 5, 546 35 Θεσ/νίκη, τηλ.: 2310.23.10.83, fax: 2310.26.23.99, e-mail: indiktos-thess@indiktos.gr

w w w . i n d i k t o s . g r